

פרשת וַיִּקַּח א

צִדְקָה תַּעֲשֶׂה לַתְּקֵה – וַיֵּרָא

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' – מה מיוחד בכך? הרי כבר זכה לכך 24 שנים קודם לכן?

שמה של פרשתנו נגזר מהמילה הראשונה הפותחת אותה, "וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלָנִי מִמְּרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵקֶל כְּחֹם הַיּוֹם". הפרשיה הראשונה עוסקת בסיפורם של שלושת המלאכים, הבאים לבשר לאַבְרָהָם, על הולדתו העתידה של יצחק. הפרשיות בחציה השני של הפרשה, סובבות אף הן בעיקר סביב יצחק, ועוסקות בסיפור הולדתו ובסיפור העקדה. לפי פנימיות, שם הפרשה אמור ללמד על מהותה, ואילו בפרשתנו לא ניכר הקשר בין השם "וַיֵּרָא", ובין "תולדות יצחק".

כדי להשיב, נעמוד קודם על הנסיבות בהן מתרחשת ההתגלות, "וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלָנִי מִמְּרָא". אם נחזור אחורה, לפרשיה הקודמת, נגלה שמדובר בברית המילה של אַבְרָהָם ואנשי ביתו. ואכן, כמובא בגמרא, יום ההתגלות "שלישי למילתו היה". מדובר ביום הקשה והכואב ביותר לנימול, ומטרת ההתגלות היתה, "לבקר את החולה (אברהם)". "הקב"ה בא לקיים מצוות ביקור חולים. אך הפעם, שלא כבהתגלויות קודמות של ה' אל אַבְרָם, אברהם "אינו נופל מהכסא", כפי שמעיד הכתוב, "וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵקֶל". וכי למה זה ייפול? אלא שכפי שמפרשים חז"ל, בפעמים הקודמות בהן התגלה ה' אל אברהם, היה אברהם במצב "אופקי", רדום כמו בברית בין הבתרים, "וְתַרְדֵּמָה נָפְלָה עַל אַבְרָם", או לאחר נפילה, "וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו ← וַיִּדְבֹּר אֶתוֹ אֱלָקִים". ומדוע מתייחס הביטוי לפנינים דוקא? הרי בדרך כלל, כשאדם נופל קדימה, פניו אינן נפגעות, מכיוון שהוא בדרך כלל שולח את ידיו, לבלום את הנפילה. ולהגן על פניו? נפילה זו לא נעשתה ביוזמתו של אברהם, (כדי לכבד את הקב"ה) אלא שגופו עדיין לא היה זך די הצורך, וממילא כוחו הרוחני לא עמד לו, עד כדי גילוי אלוקות במצב של עמידה, ערנות וראייה. לכך כמו רומז הביטוי "עַל פָּנָיו", בגלל פניו, כאילו נכשל בשל פנימיותו, שעדיין אינה בשלה לכך. מעבר זה למצב אופקי, היה תנאי הכרחי ומוקדם להתגלות.

ובעצם, מה השתנה מאז? מאז פעם האחרונה בה מצבו "החלוש" של אַבְרָם בא לידי ביטוי, חלו אצלו שלושה שינויים משמעותיים: תחילה, יצא ממנו ישמעאל. שינוי משמעותי נוסף חל בגופו כאשר מל את עצמו. השינוי השלישי כמו חל במהותו הרוחנית, כאשר האות ה' נוספה לשמו והפכה אותו לאַבְרָהָם. כיצד באים שינויים אלה לידי ביטוי? ננסה להבין תחילה מהו שורשה של המילה 'בְּרִית'? יש נטייה לייחס אותה לשורש ב.ר.ה, במשמעות של לברות (=לבחור). בְּרִית מסמלת את רצונם של שני "בעלי הברית", לשמור על קשר הדוק ביניהם ולתת לכך תוקף בהתחייבות שכל אחד מהם לוקח על עצמו, שלא לאפשר כל פגיעה שהיא בבעל בריתו. הדבר בא לידי ביטוי במשמעותו של השורש ב.ר.ה, שעניינו בחירה. באמצעות כריתת הברית האדם מביא את בחירתו לידי ביטוי. הוא בורה (בורר) לו את בעל בריתו מבין כל האחרים (שאינם ראויים לו) כי הוא רוצה דווקא בו. היבט אחר של שורש זה ניתן לגלות בתואר 'בר' במשמעות של זך וטהור, כפי שאומר דוד המלך, "מִצְנֹת ה' בְּרָה מְאִירַת עֵינַיִם". ניתן לראות בשני הפירושים צדדים משלימים, כאשר כריתת הברית באה להוציא לאור (בר=חוצץ), להראות בגלוי ובבהירות (זכה), בצורה חדה שאינה משתמעת לפנינים אחרות, את חשיבותו ותוקפו של החיבור בין החברים.

אך בקשר הבא לידי ביטוי רק במחשבה ובדיבור יש חיסרון, כי הוא רק "בתיאוריה". ומכיוון שמדובר בעולם הזה הגשמי, יש לתת לו גם ביטוי פיזי, בגוף. מבין כל המצוות שבתורה, מצוות המילה היא היחידה שמשאירה את רישומה גם בגוף, בבשרו של היהודי. מדובר לכאורה בהחסרה, אך אם נשוה את הערלה לתְּבַלּוּל, מסך המתעבה מעל לקרנית של העין, הרי שקיומו של התבלול, הוא המחסיר הארה מהעין, ומגביל את יכולת הראייה. ניתוח להסרת התבלול רק ייטיב עם המנותח. ולכך כמו רומז שמה של ה"עֲרֵלָה" (=רעלה). כמו שרעלה מכסה מסתירה את הפְּנִים, כך הֶעֱרֵלָה מסתירה על פנימיותו של האדם, על נשמתו. כאן אנו רואים צד נוסף במילה 'בְּרִית', הבנויה על אותיות השורש ב.ת.ר, המזכיר לנו את ברית בין הבתרים, ואת הפעולה המלווה את הברית, הכריתה. כריתת ה"עֲרֵלָה" הגשמית, מוסיפה אור ברוחני.

ואכן, במקביל לכריתת הֶעֱרֵלָה הגופנית, מקבל אברהם תוספת של האות ה' לשמו, האות הרוחנית ביותר, שהגייתה בנויה על הוצאת אויר (רוח). וכיצד תורמת אות זו, שנוספה גם לאשתו, לכושר ההולדה המשותף שלהם, או לכושר הראייה של אַבְרָהָם? באשר לראייה, הרי שמו הקודם של אַבְרָם אינו מכיל את כל אותיות השורש ר.א.ה, אך את אותיות השם אברהם ניתן לסדר ולחלק בתצורה ראה-בם. באשר לכושר ההולדה אומר המדרש, "אַבְרָם אינו מוליד, אבל אַבְרָהָם מוליד. שְׂרִי אינה יולדת, אבל שְׂרָה יולדת". כלומר שהצירוף של שמותיהם הקודמים הוא עֶקֶר ואינו נושא פירות. מבחינה ביולוגית, אַבְרָם אינו עֶקֶר, שהרי הגר ילדה לו את ישמעאל, אך הצמד אַבְרָם ו-שְׂרִי אינו מוליד! אם נבחן את השינוי בשני השמות, כאשר האות י' (=10) של שְׂרִי, מוחלפת באות ה' (=5), הרי שיש כאן מעין החסרה של 5 משמה של שְׂרִי. אצל אַבְרָם לעומת זאת, דוקא מתוספת האות ה' (+5). יוצא שיש כאן שימור של הערך המספרי הכולל, של האותיות משמותיהם של אַבְרָם ו-שְׂרִי, וחלוקתו ביניהם במתכונת שונה. בשמה של שְׂרִי יש כמו עודף באורות הדרושים, ובאַבְרָם חוסר. לפיכך נלקחת האות י' של שְׂרִי וכמו מחולקת ביניהם, ה' אחת נשארת אצל שְׂרָה, והשנייה מתוספת לאַבְרָהָם.

עכשיו, כאשר שמו אַבְרָהָם (=ראה←בם), הוא יכול לראות אורות של "בם". ולמה רומזות שתי אותיות אלה ב' ו-מ'? אותיות אלה מייצגות את העיצורים הראשונים שהתניקו מתחיל להגות, כאשר הוא מתחיל ללחג, בֵּה, בֵּה, בֵּה ו-מֵה,

מה, מה. כל אחת משתי האותיות מהווה בסיס למילה בת 3 אותיות, הפותחת, באות א' ומסתיימת באות א'. מדובר במלים **אבא** ו**אמא**. כלומר שהאותיות **ב'** **מ'** מייצגות חיבור של הורות, **אבא+אמא**.

מעניין ששרה לא נדרשה לכל תיקון גופני שהוא, כדי לשפר את כושר הראייה שלה. כאשר מתעוררת בפרשה הבאה מחלוקת בין אברהם לשרה, בדבר הפעולה שיש לנקוט באשר להשפעתו השלילית של ישמעאל על יצחק, נותן הקב"ה לאברהם הנחיה **כללית**, "**כל** אֲשֶׁר תֹאמַר אֵלַיךְ שָׂרָה שָׁמַע בְּקוֹלָהּ". ומסבירים חז"ל, שהורה לו הקב"ה לשמוע לדברי הנבואה שלה, מכיוון "שהיה אברהם טפל לשרה בנבואה". עניינה של הנבואה הוא בעצם ראייה רוחנית, מבעד לזוך פנימי, ולא לחינם כונה שמאל הנביא "הרואה". יוצא איפוא שכושר הראייה של שרה, עלה על זה של אברהם, אף לאחר שנימול. ואיפה ניתן למצוא רמז לכושר זה בשמה של שרה? קיים רמז גלוי לכך בשם הנוסף שהיה לה, "**יִסְכָּה**" משורש **ס.כ.ה**. ומסביר המדרש ששם זה ניתן לה מכיוון "שהיתה סוכה (רואה) ברוח הקודש". **לִסְכָּה** היינו לראות או להביט, אך לא סתם הבטה, אלא במשהו מואר מאוד, שכמו מחייב את **הסוכה לסוכך** על עיניו, כדי להימנע מסינוור/עיוורון. רמתה הרוחנית הגבוהה של **שָׂרָה** כמו מחייבת התאמה מוקדמת אצל **אַבְרָם** כדי שהורתו ולידתו של יצחק תיעשה בקדושה ובטהרה. עוד הרבה לפני הסרת **העֶרְלָה**, יש לערוך בירור באמצעי ההולדה של **אַבְרָם**, ולנקז מתוכו פסולת תורשתית הקיימת בו. הדבר נעשה ביוזמת שרה, הנותנת לו את הגר שפחתה, היולדת את ישמעאל.

גם בשם **שָׂרָה** ניתן למצוא רמז לכושר הראייה המיוחד שלה. לפי קבלה, כאשר אנו נתקלים באות ש' שמאלית (הנשמעת כמו ס'), הדבר מרמז לכך שיש מקום לשתי זוויות ראייה בהתייחס לפשר המילה, האחת מצד האות ס', והשנייה מצידה של האות ש' (ימנית). אם נחיל כלל זה לגבי השם **שָׂרָה**, נקבל '**שָׂרָה**', משורש ש.י.ר. אך בלשון הקודש קיים שורש נוסף - **ש.ו.ר** - שהטייתו בנקבה, בהווה, תתבטא במילה '**שָׂרָה**'. כאשר יעקב אבינו רוצה לבטא במילים את יפי תוארו של יוסף, הוא אומר "בֶּן פֶּרֶת עָלַי עֵינִי, בָּנוֹת צִעְדָה עָלַי **שׁוּר**". רש"י מביא לביטוי זה שני פירושים: הראשון, "בנות מצרים היו צועדות על החומה להסתכל ביופיו", כלומר שפירוש המילה '**שׁוּר**' הוא חומה. יעקב מספר לנו שבנות מצרים, שהשתוקקו לחזות ביופיו של יוסף, הטריחו את עצמן לעלות על החומה, ממנה ייקל עליהן לצפות בו בעוברו. הפירוש השני מתייחס למילה '**שׁוּר**', כאל פעולה במשמעות של צפייה, כלומר שבנות מצרים צעדו (ממרחקים) כדי לראותו. למעשה שני הפירושים משלימים זה את זה, כי **לשׁוּר**, זה לא בגדר ראייה סתם, אלא לראות למרחוק. לכן קרויה החומה **שׁוּר**, כי מעליה ניתן **לשׁוּר** למרחוק. כעת, גם ייקל עלינו להבין שהמילה '**שָׂרָה**' מרמזת על יכולתה של **שָׂרָה לשׁוּר**, לצפות למרחוק (לעתיד), וגם על כך שצפייתה נעשית ממקום גבוה ויציב (**שׁוּר=חומה**), מרמתה הרוחנית הגבוהה.

יוצא שפרשתנו עוסקת ב**אַבְרָהָם**, שכמו נולד מחדש, בשל מהותו שהשתנתה. ראייתו הרוחנית המשופרת של אברהם אבינו, עוברת כחוט השני לאורך הפרשה. לא די בכך שהקב"ה מתגלה אליו, אלא שהוא גם מגלה לו דברים שקודם לכן, בהקראו **אַבְרָם**, לא יכול היה לקבל. הדבר בולט במעין שאלה רטורית, שהקב"ה שואל כביכול את עצמו, "**הֲמִכְסָּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה?!"** **אַבְרָהָם** הוא בעל בריתו של הקב"ה, ולכן ה' משתף אותו בכוונתו להפוך את סדום ועמורה ואף "מתחשב" בדעתו. כאשר אבימלך מלך גרר, לוקח לו את שרה, הקב"ה משאיר לו רק פתח אחד, דרכו יוכל להציל את עצמו מעונש של מיתה, "**וְעַתָּה הֵשֶׁב אֶשֶׁת הָאִישׁ (אברהם) כִּי נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בְּעֶדְךָ וְחַיָּה**". אברהם עולה כאן "רשמית" למדרגה של **נָבִיא**, אך לא רק כדי לראות או להתריע. הקב"ה מעניק לאברהם סמכויות שכאילו מאפשרות לו להכתיב לקב"ה, "צדיק גוזר והקב"ה מקיים".

כושר הראייה של אברהם מגיע לשיאו בפרשת העקדה, בה הקב"ה שולח אותו להעלות את יצחק בנו לעולה, "על אֶחָד הָהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ". התורה ממשיכה ומספרת שאברהם שוב יוצא לדרך, מבלי לדעת מהו מקום היעד. ביום השלישי למסע, כפי שמספרת לנו התורה "וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק". פה כמו נסגר המעגל שנפתח ב-"לֶךְ לָךְ... אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָרָאךְ". אברהם מגיע לדרגה של יכולת לראות את ה**מָקוֹם** (כינוי לאלוקות) **מֵרֶחֶק**, גם בדברים הנראים מלכתחילה רחוקים לגמרי מאלוקות. לפני **שֶׁאֲבָרָם** נימול, היה לשון הכתוב בסיפור ההתגלות "**וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם**", הקב"ה הוא היזם את ההתגלות ל**אַבְרָם**. בפרשתנו לעומת זאת, מתהפך לו סדר המילים "**וַיֵּרָא אֵלָיו ה'**". הקב"ה אינו צריך לומר ולגלות ל**אַבְרָם** את דבר הימצאותו במקום, אברהם הוא "היוזם" את הגילוי, הוא הופך להיות מעין מצפן לגילוי אלוקות, "**וַיֵּרָא אֶת הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק**", במקום "**וַיֵּרָא אֵלָיו ה'**".

דבר חסידות

מסופר על האדמו"ר החמישי של חב"ד, **הרש"ב (הרב שלום דובער)**, שיום הולדתו חל בשבוע הבא (כ' מרחשון), שביום הולדתו הרביעי או החמישי, בא אל סבו בשבת פרשת וירא, כדי לקבל ממנו ברכה ליום הולדתו. לאחר שנכנס לבית סבו, האדמו"ר "הצמח-צדק", החל הילד למרר בבכי. כאשר נשאל לפשר בכיו, השיב, כי למד ב"חדר" שהקב"ה נראה אל אברהם. מדוע, שאל הילד, נראה הקב"ה אל אברהם, ואלי אינו נראה? השיב לו הצמח-צדק, שכשיהודי בן תשעים ותשע שנים עושה מעשה ומל את עצמו כדי לקיים את מצוות הבורא, הרי ברור שמגיע לו שהקב"ה ייראה אליו. (מעובד מתוך היום יום – בשם הרבי הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / נ / ס

אם ברצונך לקבל את הגיליון במסרון או במייל, פנה אל hhananuv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691